

שעור יט: חטאת כהן המשיח

Shiur #19: The Hatat of the Kohen Gadol

וידבר ה' אל-משה לאמר:

דבר אל-בני ישראל לאמור נפש כִּי־תִחַטֵּא בְשִׁגָּגָה מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ

וַעֲשֵׂה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה:

אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם

והקריב על חטאתו אשר חטא פר בין-בקר תמים לה' לחטאת: והביא את-הפר אל-פתח אהל מועד לפני ה' וסמך את-ידו על-ראש הפר ושחט את-הפר לפני ה': ולקח הכהן המשיח מדם הפר והביא אותו אל-אהל מועד: וטבל הכהן את-אצבעו בדם והזה מן-הדם שבע פעמים לפני ה' את-פני פרכת הקודש: ונתן הכהן מן-הדם על-קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד ואתו כל-דם הפר ישפך אל-יסוד מזבח העולה אשר-פתח אהל מועד: ואת-כל-חלב פר החטאת ירים ממנו את-החלב המכסה על-הקרוב ואת כל-החלב אשר על-הקרוב: ואת שתי הכלית ואת-החלב אשר עליהן אשר על-הכסלים ואת-היתרת על-הכבד על-הכליות יסירנה: כאשר יורם משור זבח השלמים והקטירם הכהן על מזבח העולה: ואת-עור הפר ואת-כל-בשרו על-ראשו ועל-כרעיו וקרבו ופרשו: והוציא את-כל-הפר אל-מחוץ למחנה אל-מקום טהור אל-שפך הדשן ושרף אותו על-עצים באש על-שפך הדשן ושרף:

אשמת העם

(1) רש"י ויקרא ד:ג

ופשוטו לפי אגדה: כשכהן גדול חוטא, אשמת העם היא, שזה שהם תלויים בו להתפלל בעדם ולכפר עליהם, נעשה מקולקל.

(2) ר' דוד צבי הופמן ויקרא ד:ג

משמעותה של מלת אשם, היא כפי שנוכיח להלן בקרבן האשם, חוב שצריך לסלקו לפי דרישת המשפט האלהי. **והנה הכהן הגדול הוא נציג האומה ומופת לה**. כל זמן שהוא נקי וחף מפשע, ממלא הציבור הישראלי את חובותיו, אבל אם הכהן הגדול נכתם בעוונות ואינו ראוי עוד להיות בא-כוחו של העם, חלה אשמתו, שאשם לה', על העם, שלא בחר בנציג המתאים והוא חייב לכפר בעד בא-כוחו. ובכך מתבארים דברי חכמינו בתו"כ בענין זה: **לאשמת העם הרי משיח כצבור מה צבור אינו מביא אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה אף משיח לא יביא אלא וכו'.**

(3) שד"ל ויקרא ד:ג

לאשמת העם – שהעם נושא עון מנהיגיו, ונענש על ידם, כענין הגויגם צדיק תהרג, וכן באמת השחתת המנהיג גורמת תקלות רבות לעמו; אבל הקדמונים היו מאמינים שהעם נענש ממש על חטאת המנהיג, גם יתכן כדברי רש"י שהם תלויין בו לכפר עליהם, וצ"ע.

(4) רשב"ם ויקרא ד:ג

לאשמת העם...אך לפי הפשט משמע: לפי שבכהנים נאמר {יורו} משפטך ליעקב ותורתך לישראל, וכל שכן כהן גדול שהוא מומחה לרבים

(5) ר' יוסף בכור שור ויקרא ד:ג

לאשמת העם – כלומר: שוה אשמתו לאשמת כל העם, ציבור שהוא מביא פר, והזאתו כציבור על הפרוכת ועל מזבח הזהב, ונשרפין חוץ לשלש מחנות. אבל של יחיד ושל נשיא, האמורים נקטרים, ודמן על מזבח החיצון, ובשרם נאכל לכהנים, כדמפרש בצו את אהרן. והגדה לאשמת העם – **כשכהן גדול חוטא, אשמת העם הוא**, שאותו היה לו לכפר עליהם וחוטא.

(6) ספורנו ויקרא ד:ג

ולכן על הכהן המשיח, מפני שהוא רחוק שיכשל בחטא, אמר: אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם – **כלומר שלא תקרה לו שגגת חטאת זולתי ממוקשי עם**, כאמרם המתפלל וטעה, **סימן רע לו, ואם שליח צבור הוא, סימן רע לשולחיו**. וקרבתו נשרף ואין לכהן שום חלק בו, ולכן לא כתב בו ואשם, כמו שכתב בכל שאר החוטאים, כי אמנם באמרו ואשם יורה אזהרה על התשובה, וזה לא יפול על הכהן המשיח, כי לא מלבו היה החטא כלל, אבל קרה לו לאשמת העם

(7) משנה כתב יד קאופמן ברכות ה:ה

המתפלל וטעה, סימן רע לו; ואם שליח ציבור הוא, סימן רע לשולחיו, ששלוחו שלאדם כמותו. אמרו עליו, על ר' חנינא בן דוסה, שהיה מתפלל על החולין, ואומ': "זה חיייה", ו"זה מת". אמרו לו: מניין אתה יודע? אמ' להם: **אם שגרה תפילתי בפי, יודע אני שהוא מקובל; ואם לאו, יודע אני שהוא מטורף.**

(8) ויקרא רבה (מרגליות) פרשת ויקרא פרשה ה

דבר אחר: אם הכהן המשיח יחטא – **הכהן משיח מכפר וצריך כפרה**. תני רבי חי' הואיל ומשיח מכפר וצבור מתכפר, מוטב שיקדים מכפר למתכפר, דתנן: **וכפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו**. דבר אחר: אם הכהן המשיח יחטא – וכהן המשיח חוטא, אמר רבי לוי עלובה היא מדינתא דאסיא פודגריס, ודאיקוטטא בחדא עינא, וסניגוריא מקטרג בדיני נפשות. **לאשמת העם – לאש מת העם, משל לשושיטה של דב שהיה אוכל סדורים של דב, אמר המלך הואיל והוא אוכל סדורים של דב תאכלנו הדב**. כך אמר הקדוש ברוך הוא הואיל והוא נהנה מן ההקדשות תאכלנו האש. אמר רבי איבו מעשה בטבח אחד בצפורי שהיה מאכיל את ישראל נבלות וטרפות, פעם אחת ערב יום הכפורים אכל ושתה ונשתכר ועלה לראש הגג ונפל ומת, התחילו הכלבים מלקקין את דמו, אתון ושיילון לרבי חנינא מהו לאעברא יתיה מן קדמיהון, אמר להון כתיב: ואנשי קדשתיהון ליובשד בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אתו, זה שהיה גוזל את הכלבים ומאכיל את ישראל נבלות וטרפות, ארפון להון מדידהון אינון אכלין.

דו-משמעות ומינוי

Polysemy and its Variations

(9) עירובין יג"ב

א"ר אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו יצאה בת קול ואמרה **אלו ואלו דברי אלהים חיים הן** והלכה כב"ה.

(10) גיטין ו"ב

ועוד הא ר' אביתר הוא דאסכים מריה על ידיה דכתיב ותזנה עליו פילגשו רבי אביתר אמר זבוב מצא לה ר' יונתן אמר נימא מצא לה. ואשכחיה ר' אביתר לאליהו א"ל מאי קא עביד הקב"ה א"ל עסיק בפילגש בגבעה ומאי קאמר אמר ליה אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר. א"ל ח"ו ומי איכא ספיקא קמי שמיא א"ל **אלו ואלו דברי אלהים חיים הן** זבוב מצא ולא הקפיד נימא מצא והקפיד.

(11) ירמיהו כג, כה-כט

שְׁמַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר-אָמְרוּ הַנְּבִיאִים הַנִּבְּאִים בְּשֵׁמִי שֶׁקֶר לֵאמֹר חֲלֹמְתִי חֲלֹמְתִי: עַד-מָתִי הִישׁ בָּלֵב הַנְּבִיאִים נִבְּאִי הַשֶּׁקֶר וּנְבִיאֵי תַרְמֶת לִבָּם: הַחֲשָׁבִים לְהַשְׁכִּיחַ אֶת-עַמִּי שְׁמִי בַּחֲלוּמָתָם אֲשֶׁר יִסְפְּרוּ אִישׁ לְדַעְהוּ כִּאֲשֶׁר שָׁכְחוּ אֲבוֹתָם אֶת-שְׁמִי בְּבָעַל: הַנְּבִיאִי אֲשֶׁר-אָתּוֹ חֲלוּם יִסְפֹּר חֲלוּם וְאֲשֶׁר דִּבְרִי אֵתּוֹ יְדַבֵּר דְּבָרִי אֲמֶת מִהַלְתֵּבֶן אֶת-הַבֶּר נֶאֱסָה: **הֲלוֹא כֹה דִּבְרִי כָּאֵשׁ נֶאֱסָה' וּכְפָטִישׁ יִפְעֹץ סֶלַע:**

(12) ירושלמי נדרים ג:ב

שְׂאִי וְשֶׁקֶר שְׁנֵיהֶם נֶאֱמְרוּ בְּדִיבּוּר אֶחָד, מֶה שְׂאִי אֵיפֶשֶׁר לָפָה לוֹמַר וְלֹא לְאוֹזֵן לְשִׁמוּעַ. זְכוּר וְשִׁמוּר שְׁנֵיהֶם בְּדִבּוּר אֶחָד נֶאֱמְרוּ, מֶה שְׂאִי אֵיפֶשֶׁר לָפָה לוֹמַר וְלֹא לְאוֹזֵן לְשִׁמוּעַ. מִחֻלְלֵי מוֹת יוֹמֶת וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִים נֶאֱמְרוּ בְּדִיבּוּר אֶחָד, מֶה שְׂאִי אֵיפֶשֶׁר לָפָה לוֹמַר וְלֹא לְאוֹזֵן לְשִׁמוּעַ. עֲדוּת אֲשֶׁת אַחִיד לֹא תִגְלֶה: יִבְמָה יָבוֹא עָלֶיהָ שְׁנֵיהֶן נֶאֱמְרוּ בְּדִיבּוּר אֶחָד. וְלֹא תִסּוֹב נִחְלָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטָּה לְמַטָּה אַחֵר: וְכָל בֵּית יוֹרֶשֶׁת נִחְלָה שְׁנֵיהֶן בְּדִיבּוּר אֶחָד. גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ: לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִי שְׁנֵיהֶן בְּדִיבּוּר אֶחָד נֶאֱמְרוּ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: אַחַת דִּיבֵר אֱלֹהִים שְׁתֵּים זֹו שְׁמַעְתִּי. וּכְתִיב: הֲלֹא כֹה דִּבְרִי כָּאֵשׁ נֶאֱסָה י"י וּכְפָטִישׁ יִפְעֹץ סֶלַע.

(13) שבת פח ע"ב

א"ר יוחנן מאי דכתיב ה' יתן אומר המבשרות צבא רב כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות תני דבי ר' ישמעאל וכפטיש יפוצץ סלע מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נחלק לשבעים לשונות

(14) סוכה נב"ב

תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ אם אבן הוא נימוח דכתיב הוי כל צמא לכו למים וכתיב אבנים שחקו מים אם ברזל הוא מתפוצץ דכתיב הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע.

(15) תענית ד'ע"א

ואמר רבא האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה' ואמר רב אשי כל ת"ח שאינו קשה כברזל אינו ת"ח שנא' וכפטיש יפוצץ סלע.

(16) סנהדרין לד'ע"א

מנהני מילי אמר אביי דאמר קרא אחת דבר אלהים שמים זו שמעתי כי עז לאלהים **מקרא אחד יוצא לכמה טעמים** ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות דבי ר' ישמעאל תנא וכפטיש יפוצץ סלע מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים.

○○○○○○○○○○

a) Lexical opacity

(17) שמו"א יג:כא

והי"ת הפצירה **פ"ס** למחרשת ולאתים ולשליש קלשון ולהקדמים ולהציב הדרבן:

b) Lexical flexibility

(18) יהושע טו, כב, לא

וקינה ודימונה ועדעדה: וצקלג ומדמנה וסנסנה:

(19) גיטין ז'ע"א

אמר ליה רב הונא בר נתן לרב אשי מאי דכתיב קינה ודימונה ועדעדה אמר ליה מתוונתא דארץ ישראל קחשיב. אמר ליה אטו אנא לא ידענא דמתוונתא דארץ ישראל קא חשיב אלא רב גביהא מארגיזא אמר בה טעמא כל שיש לו **קנאה** על חבירו **ודומם** שזכר **עדי עד** עושה לו דין. אמר ליה אלא מעתה צקלג ומדמנה וסנסנה הכי נמי אמר ליה אי הוה רב גביהא מבי ארגיזא הכא הוה אמר בה טעמא רב אחא מבי חוזאה אמר בה הכי כל מי שיש לו **צעקת לגימא** על חבירו **ודומם** שזכר **בסנה** עושה לו דין.

c) Syntactical ambiguity

(20) דות ב:כ

ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא לה' **אשר** לא עזב חסדו את החיים ואת המתים ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו הוא:

d) Lexical polysemy

(21) שו"ש ב, יב

הנצינים נראו בארץ עת **הזמיר** הגיע וקול התור נשמע בארצנו:

(22) מל"א כב, יט-כד

ותאמר לכן שמע דבר-ה' ראיתי את-ה' ישב על-כסאו וכל-צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו: ותאמר ה' מי יפתה את-אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד ותאמר זה בכה וזה אמר בכה: ויצא **הרוח** ויעמד לפני ה' ותאמר אני אפתנו ותאמר ה' אליו במה: ותאמר אצא והייתי **רוח שקר** בפי כל-נביאיו ותאמר תפתה וגם-תוכל צא ועשה-כן: ועתה הנה נתן ה' **רוח שקר** בפי כל-נביאיך אלה וזה דבר עליך רעה: ויגש צדקיהו בן-כנענה ויבה את-מיכיהו על-הלחי ותאמר אי-זה עבר **רוח-ה'** מאתי לדבר אותך: